

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

21.02.2023. Nr. 1-5/51

Daugavpils pilsētas pašvaldība
info@daugavpils.lv

Par S. Raudsepa izstādi Daugavpils Marka Rotko mākslas centrā

Tiesībsargs ir saņēmis vairākus iesniegumus ar lūgumu izvērtēt Daugavpils pilsētas pašvaldības (turpmāk – Pašvaldība) rīcību, uzliekot Daugavpils Marka Rotko mākslas centram (turpmāk – Centrs) pienākumu izņemt no izstādes “Nāvīga vēlme nonākt pēcnāvē” trīs mākslinieka Sandera Raudsepa (*Sander Raudsepp*) mākslas darbus. Ar aicinājumu sniegt tiesībsarga viedokli par šo gadījumu vērsās arī Pašvaldība.

Tiesībsargs izvērtēja publiski pieejamo informāciju, tostarp mākslinieka Sandera Raudsepa publiski pausto skaidrojumu par izstādes mērķiem, kā arī Centra un Pašvaldības sniegto skaidrojumu, un sniedz viedokli savas kompetences ietvaros.

[1] Latvijas Republikas Satversmē (turpmāk – Satversme) ir noteikts, ka valsts sargā mākslinieciskās un citādas jaunrades brīvību (113.pants); domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvību (99.pants), kā arī vārda brīvību (100.pants). Vārda brīvība tiek uzskatīta par vienu no cilvēka svarīgākajām pamattiesībām un ir ietverta pamattiesību katalogā¹.

Satversmes tiesa spriedumos ir atzinusi, ka ikvienam ir tiesības brīvi paust savus uzskatus jebkādā veidā – mutvārdos, rakstveidā, vizuāli, ar māksliniecisku izteiksmes līdzekļu palīdzību u.tml.² Turklāt vārda brīvība līdzās tradicionālām tās izpausmēm, piemēram, runām, plašsaziņas līdzekļos pausto viedokļu dažādībai, dalībai demonstrācijās un citos pasākumos, ietver arī dažādas mākslinieciskas izpausmes formas, kā, piemēram, rakstniecību, glezniecību, mūziku, un arī citas kombinētas vārda brīvības izpausmes, tostarp simbolu lietošanu³.

¹ Satversmes tiesas 2003.gada 29.oktobra sprieduma lietā Nr.2003-05-01 21.punkts; Satversmes tiesas 2017.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr.2017-03-01 secinājumu daļas 14.punkts.

² Satversmes tiesas 2003.gada 5.jūnija sprieduma lietā Nr.2003-02-0106 secinājumu daļas 1.punkts; 2003.gada 29.oktobra sprieduma lietā Nr.2003-05-01 21.punkts; Satversmes tiesas 2017.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr.2017-03-01 secinājumu daļas 13.1.punkts.

³ Satversmes tiesas 2015.gada 2.jūlija sprieduma lietā Nr.2015-01-01 11.4.punkts; Satversmes tiesas 2017.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr.2017-03-01 secinājumu daļas 13.1.punkts.

Mākslā jaunrades brīvība ir ļoti nozīmīgs elements. Šaurākā nozīmē jaunrade apzīmē darbību, kuras rezultātā rodas oriģināli, agrāk nebijuši garīgās darbības rezultāti. Satversmē tiesībās uz jaunrades brīvību ir ietverts aizliegums ierobežot mākslinieciskās izteiksmes brīvību gadījumos, kad autora viedoklis par konkrēto tematu nav "pareizs" vai neatbilst citu personu viedoklim.

Izteiksmes un mākslinieciskās jaunrades brīvības nozīmīgums ir atzīts arī starptautiski, nostiprinot to vairākos starptautiskajos dokumentos, piemēram, 1948.gada 10.decembra ANO Starptautiskajā Cilvēktiesību deklarācijā (27.pants), 1950.gada 4.novembra Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā (10.panta pirmā daļa), Starptautiskajā 1966.gada 16.decembra paktā par pilsoņu un politiskajām tiesībām (19.panta otrā daļa), Starptautiskajā 1966.gada 16.decembra paktā par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām (15.pants).

[2] Tiesības uz vārda brīvību, tāpat kā lielākā daļa pamattiesību, nav absolūtas un var tikt ierobežotas, ja tas nepieciešams sabiedrības interešu labā⁴. Satversmes 116.panta kārtībā vārda brīvību var ierobežot, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību.

Starptautisko tiesību regulējums vārda brīvības jautājumā arī nosaka gan personas tiesības brīvi paust savus uzskatus, tostarp izmantojot mākslinieciskās izpausmes formas, gan arī personas atbildību par šīs brīvības izmantošanas sekām, vienlaikus paredzot valsts tiesības likumā noteiktos gadījumos ierobežot personas brīvību, lai aizsargātu citu personu tiesības, valsts drošību, sabiedrisko kārtību un drošību, sabiedrības veselību, morāli un tikumību⁵.

Tādad tiesību uz vārda brīvību – tostarp to mākslinieciskās izpausmes formā – ierobežojumam, pirmkārt, jābūt izrietošam no pienācīgā kārtībā pieņemta likuma, un, otrkārt, tam jākalpo leģitīmam mērķim un jābūt samērīgam.

[3] Vērtējot mākslas darbu ietekmi uz sabiedrību, ir jāņem vērā, ka cilvēki dažādi reaģē uz mākslas darbu, un tas ir normāli un atbilst mākslas uzdevumam – izaicināt cilvēku patstāvīgi domāt, analizēt, vērtēt. Mākslas uzdevums ir ne vien radīt maņu orgāniem baudāmu vielu, bet arī veicināt neatkarīgu domāšanas procesu, mācīt cilvēkiem domāt ārpus ierastā priekšstatu rāmja.

Mākslas darbs var būt provokatīvs un var aizskart sabiedrības daļas jūtas, tostarp arī reliģiskās jūtas, kā tas ir noticis konkrētajā gadījumā, taču tas pats par sevi nenozīmē, ka šāds mākslas darbs nebūtu publiski izrādāms. Izņemot mākslas darbus no izstādes, netika ņemts vērā tās sabiedrības daļas viedoklis, kas labprāt vēlētos apskatīt šos darbus un kā jūtas tie neaizskāra. Ņemot vērā plašo rezonansi, ir acīmredzams, ka Pašvaldības rīcība aizskāra daudzu sabiedrības pārstāvju, jo īpaši kultūras un mākslas pārstāvju jūtas, radot bažas par mākslinieciskās izpausmes brīvību Latvijā.

Mākslas darbi tika izstādīti speciāli tam paredzētā vietā, tika izvietoti brīdinājumi par ekspozīcijas raksturu. Centrs ievēroja pienācīgu diskretumu, ņemot vērā ekspozīcijas specifiku, un mākslinieks publiski izskaidroja ekspozīcijas mērķi.

Jāņem vērā, ka Latvijas tiesību akti neparedz atbildību par reliģisko jūtu aizskaršanu. Krimināllikumā ir paredzēta atbildība par reliģiska naida vai nesaticības

⁴ Satversmes tiesas 2015.gada 2.jūlija sprieduma lietā Nr.2015-01-01 13.punkts.

⁵ ANO Ģenerālās Asamblejas 1966.gada 16.decembrī pieņemtā Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 25.pants; Eiropas Padomes 1950.gada 4.novembra Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10.pants.

izraisīšanu, taču konkrētajā gadījumā nav notikušas darbības, kas liecinātu par šiem pārkāpumiem vai centieniem speciāli aizskart kādu sabiedrības daļu.

Centrs ir Pašvaldības budžeta iestāde⁶, un saskaņā ar 2005.gada 11.augusta saistošo noteikumu Nr.5 “Daugavpils valstspilsētas pašvaldības nolikums” 16.9.apakšpunktu Pašvaldības domes priekšsēdētājam ir tiesības dot saistošus rīkojumus Pašvaldības budžeta iestāžu vadītājiem.

Vienlaikus, vērtējot Pašvaldības rīcību no publisko tiesību viedokļa, tiesībsargs nesaskata likumā balstītu pamatu aizliegumam publiski izrādīt konkrētos mākslas darbus.

Ar cieņu

tiesībsarga pilnvarojumā
Sociālo, ekonomisko un kultūras
tiesību nodaļas vadītāja

I. Rezevska

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

---

⁶ 2005.gada 11.augusta saistošie noteikumi Nr.5 “Daugavpils valstspilsētas pašvaldības nolikums”, 8.78.apakšpunkts.